

Motion till riksdagen 2019/20:3385

av Elisabeth Svantesson m.fl. (M)

med anledning av prop. 2019/20:11 Ändringar i kostnadsutjämnningen för kommuner och landsting

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen beslutar att den föreslagna lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 2021.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen innan det i motionen föreslagna ikraftträdandet ska återkomma med justeringar av förslaget så att kostnadsutjämnningssystemet inte försämrar förutsättningarna för kommuner med snabb befolkningstillväxt och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska kompensera kommuner och landsting med höjda generella statsbidrag så att inte någon kommun eller något landsting sammanlagt får mindre resurser till följd av förslaget, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska tillsätta en översyn av hela det kommunala utjämnningssystemet, inklusive inkomstutjämnningen, som särskilt beaktar systemets inverkan på kommuner och landsting som växer och på tillväxten i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Regeringen har lämnat förslag till riksdagen på ändringar i lagen (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning. Förslagen avser den del av det kommunalekonomiska utjämnningssystemet som rör kostnadsutjämning mellan kommuner respektive mellan landsting. Syftet är att uppdatera systemet för kostnadsutjämning för att även i framtiden jämna ut de ekonomiska förutsättningarna mellan kommunerna och mellan landstingen.

Den ursprungliga uppbyggnaden av det nuvarande systemet föreslås vara kvar tillsammans med de flesta delmodellerna. Vissa förändringar och genomgående uppdateringar genomförs dock för att systemet i högre grad ska beakta strukturella behovs- och kostnadsskillnader.

Effekterna av förslaget är stora och slår mycket ojämnt i kommuner och regioner. Eftersom kostnadsutjämnningen inte innehåller några statliga medel blir förlorarna lika många som vinnarna. På kommunsidan får exempelvis Kungsbacka kommun 1 174 kronor mindre per invånare och år, medan Karlstad kommun får 1 138 kronor mindre per invånare och år. På landstingssidan får Västmanland 800 kronor mindre och Stockholm 690 kronor mindre.

Regeringen har föreslagit ett särskilt införandebidrag för att begränsa den årliga negativa effekten för enskilda kommuner och landsting. Förslaget innebär en maximal förändring på 250 kronor per invånare och år för kommun respektive landsting. Införandebidraget föreslås finansieras av alla kommuner. Det innebär att förändringen får full effekt 2024 i vissa kommuner och 2023 i landstingen. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2020.

Regeringens förslag om förändring av kostnadsutjämnningssystemet innehåller vissa relevanta uppdateringar av systemet. Moderaterna är dock kritiska till regeringens förslag på fyra punkter. För det första finns det delar i förslaget som påverkar förutsättningarna för tillväxt i hela landet negativt. Det är visserligen positivt att utredningen tar hänsyn till de speciella behov som kommuner i glesbygden har. Däremot beaktar utredningen inte storstädernas speciella utmaningar, t.ex. infrastrukturkostnader till följd av spårbunden trafik. Kommuner kompenseras inte heller fullt ut för kostnader för att bygga nya bostäder och för att växa. Att kompensationen för flerfamiljshus försvinner riskerar att leda till att det byggs färre lägenheter i storstäderna. I kombination med inkomstutjämnningssystemet kan det innebära så höga margineffekter att kommuner förlorar på att öka sina intäkter. Analysen av hur skillnader i lönekostnader påverkar utjämnningssystemet behöver också utvecklas.

För det andra är Moderaterna kritiska till att kommunerna ges så kort tid för att anpassa sig till förändringarna. Lagändringarna, som ännu inte är beslutade, föreslås träda i kraft den 1 januari 2020, om mindre än tre månader. De fulla effekterna av förslaget blev kända först i september i år när Statistiska centralbyrån presenterade uppdaterade uppgifter för 2020. Dessa nya uppgifter innebar i många fall substantiella förändringar av resurserna till enskilda kommuner och regioner jämfört med fördelningen av resurser till kommuner och landsting som redogjorts för i den utredning som ligger till grund för regeringens förslag. Det gav kommunerna mycket ofördelaktiga planeringsförutsättningar eftersom budgetprocessen för 2020 då var långt framskriden. Många remissinstanser har också påpekat att tiden för anpassning blir för kort med införande den 1 januari 2020. Exempelvis bedömer regeringens egen myndighet SCB att införandet redan den 1 januari 2020 inte kan ske på ett kvalitetssäkrat sätt.

För det tredje ges kommuner och landsting inte tillräcklig kompensation för de försämringar som ett stort antal kommuner drabbas av till följd av förslagen i propositionen. Det är särskilt anmärkningsvärt då omfördelningen i systemet ökar avsevärt. Ska förslagen genomföras bör kommuner och landsting, som i den moderata budgetmotionen, tillföras mer generella statsbidrag än i regeringens förslag i budgetpropositionen för 2020. Givet den ekonomiska utvecklingen i kommunerna de

kommande åren bör staten gradvis ta ett större ansvar för att säkerställa goda förutsättningar för välfärdens finansiering.

För det fjärde har regeringen valt att inte ta ett helhetsgrepp om utjämningsystemet utan utelämnar helt inkomstutjämnningen, den klart viktigaste delen och den del där de skadliga tillväxteffekterna av utjämningsystemet är som störst. Moderaterna anser att det behöver göras en ny utredning av kostnads- och inkomstutjämningsystemet samlat, där särskilt tillväxteffekter av systemet beaktas. Vidare ger systemet i dag oönskade margineffekter exempelvis för kommuner som lyckas få människor från bidrag till arbete, även effekter som dessa behöver en ny utredning omfatta. Dessutom bör det faktum att det endast är ett landsting som är nettoinbetalare medan resten av landstingen är nettomottagare i systemet ses över.

Elisabeth Svantesson (M)

Edward Riedl (M)

Mattias Karlsson i Luleå (M)

Jan Ericson (M)

Sofia Westergren (M)